

УДК 37.014.6:37.012(477)

СТАН ВІТЧИЗНЯНОЇ СИСТЕМИ МОНІТОРИНГУ ЯКОСТІ ОСВІТИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЇЇ РЕФОРМУВАННЯ

Г.В.Красильникова

Анотація. В статті окреслена чинна система моніторингу якості вітчизняної освіти. Намічені шляхи модернізації чинних процедур державного контролю якості освіти – атестації та акредитації навчальних закладів шляхом запровадження громадського моніторингу.

Ключові слова: моніторинг, освіта, рівні вітчизняної освіти, якість освіти, моніторинг якості освіти, система моніторингу якості освіти.

Аннотация. В статье очерчена действующая система мониторинга качества отечественного образования. Намечены пути модернизации действующих процедур государственного контроля качества образования - аттестации и аккредитации учебных заведений путем внедрения общественного мониторинга.

Ключевые слова: мониторинг, образование, уровни отечественного образования, качество образования, мониторинг качества образования, система мониторинга качества образования.

Annotation. The operating system of monitoring of quality of domestic education is outlined in the article. The ways of modernization of operating procedures of state control of quality of education are set are attestations and accreditations of educational establishments by introduction of the public monitoring.

Keywords: monitoring, education, levels of domestic education, quality of education, monitoring of quality of education, system of monitoring of quality of education.

Постановка проблеми. Україна вступила на шлях реформування освіти фактично з проголошенням незалежності. Важливим напрямом реформування є становлення громадсько-державної моделі управління освітою, забезпечення цілісного й інноваційного розвитку системи освіти в умовах децентралізації управління й розвитку автономії навчальних закладів, що потребує Створення Національної системи моніторингу якості освіти [1].

Складність функціонування вітчизняної системи освіти в нових соціально-економічних умовах полягає, на нашу думку, у певній невизначеності та протиріччі правового поля, одночасному існуванні як усталених діючих принципів, вітчизняних традицій організації навчального процесу, що склалися і використовувалися не одне десятиріччя, так і впровадженні нових.

Мета статті полягає в окресленні основних елементів чинної рівневої системи моніторингу якості вітчизняної освіти та висвітленні напрямів їх модернізації на шляху формування моніторингу як цілісної системи.

Аналіз попередніх досліджень. Організація та проведення моніторингу якості, згідно з затвердженням Порядком в Україні, здійснюється в дошкільній, загальній середній, професійно-технічній і вищій освіті на таких рівнях: локальному, регіональному, загальнодержавному [2]. Остатнім часом Україна активно долучається до участі в міжнародних моніторингових дослідженнях, а тому можна говорити про поступове формування ще одного рівня моніторингу – міжнародного. Отже, моніторинг якості проявляється в усіх сферах вітчизняної освіти та її структурних рівнях.

Проблему становлення моніторингу якості освіти у світовій практиці досліджувала О.Локшина; становлення і розвиток моніторингу якості ЗСО в Україні – І.Булах, О.Локшина, С.Бабінець. Л.Гриневич визначила методологічні засади створення цілісної вітчизняної системи моніторингу якості освіти.

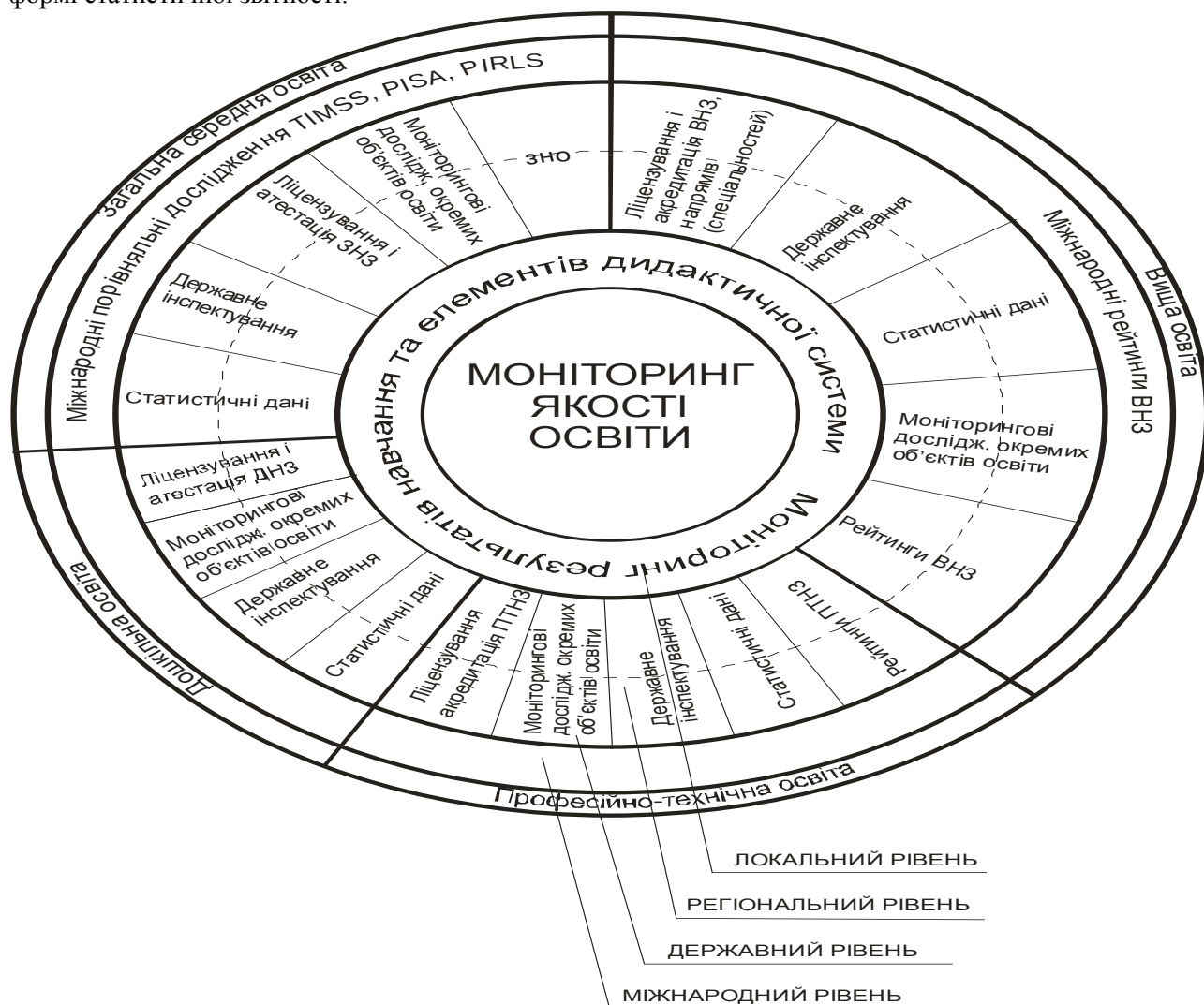
Загальні засади моніторингу ЗСО розглядали вітчизняні дослідники О.Байназарова, М.Голубенко, Г.Дмитренко, Г.Єльнікова, О.Локшина, Т.Лукіна, В.Луначек, О.Ляшенко, О.Овчарук, О.Патрієєва, Е.Подкопаєва, В.Приходько, З.Рябова, П.Семиволос, Л.Чернігова, Г.Цехмістрова та ін. За останні роки з'явилися дослідження, присвячені проблемам якості дошкільної освіти та її моніторингу (І.Кіндрат, О.Коваленко, К.Крутий, І.Романюк, О.Янко), однак їх кількість не значна. Різним аспектам розвитку навчальних закладів ПТО на основі використання моніторингу її якості присвячені роботи (С.Кретович, Т.Кристочук, К.Горчук, Л.Сергєєва, Г.Русанов, І.Ілько) та ін.

У зв'язку з євроінтеграційними процесами у вищій освіті активізувалися дослідження, присвячені проблемам моніторингу її якості практично на усіх рівнях: державному (В.Зайчук, О.Ляшенко, С.Шевченко, Н.Фоменко, Г.Цехмістрова) та локальному – вищого навчального закладу (І.Анненкова,

Дослідження проблем моніторингу післядипломної освіти набувають поширення в нашій країні, в основному вони стосуються педагогічної освіти, оскільки в обласних центрах функціонують відповідні інститути. Центром наукових досліджень у цьому напрямку є Університет менеджменту освіти НАПН України на чолі з В.В. Олійником.

Виклад основного матеріалу. Аналіз стану функціонування системи моніторингу якості та її елементів, що склалися на структурних рівнях вітчизняної освіти, здійснено автором за трьома напрямками: елементи, що склалися за часів радянської освітньої системи; такі, що запроваджені за часів незалежної України та потребують модернізації; нові елементи моніторингу якості освіти як атрибути демократизації процесу управління вітчизняною освітою. Графічне зображення рівневої структури системи моніторингу якості освіти в Україні представлено на рисунку 1.

Першим проаналізуємо елемент моніторингу, характерний для усіх сфер освіти, що склався ще за радянських часів – статистичні спостереження та вибіркові обстеження. Він використовується для оцінювання ефективності політики в освітній галузі шляхом державного контролю за діяльністю навчальних закладів, що надають освітні послуги за різними освітніми рівнями (ступенями освіти), у формі статистичної звітності.

Примітка: Післядипломна освіта не внесена в представлену структуру, оскільки здійснюється у сфері професійно-технічної або вищої освіти і підлягає встановленям там видам моніторингу.

Чинні Накази МОНУ зобов'язують навчальні заклади усіх освітніх рівнів впродовж навчального року заповнювати чисельні обов'язкові статистичні форми. Як правило, до системи показників статистики освіти включають кількісні показники (чисельність вихованців/учнів/студентів, показники прийому, стан матеріально-технічної бази тощо). При цьому кожен освітній рівень вирізняється власними специфічними статистичними показниками, на кшталт, «виконання державного замовлення», «працевлаштування випускників» у системі ПТО.

Слід наголосити, що практики збору на державному рівні якісних статистичних показників ні в одній із сфер вітчизняної освіти не існує. Як приклад показників, що опосередковано свідчать про якість ЗСО в одній із форм «Відомості про учнів, які закінчили навчальний заклад», можна навести – чисельність учнів випускних класів, які одержали атестат про базову (повну) загальну середню освіту та тих, хто нагороджені золотою (срібною) медаллю.

Тривалий час для статистичного спостереження з питань діяльності ВНЗ використовується форма 2-3 нк, яка також містить, в основному, кількісну інформацію про чисельний склад студентів. При створенні Єдиної державної електронної бази з питань освіти (ЄДЕБО) МОН України ввело цю форму статистичних даних у вигляді окремого модуля. Розробники ЄДЕБО позиціонують новостворену базу як джерело достовірних даних про діяльність майже 1500 вищих навчальних закладів (ВНЗ) та їх відокремлених підрозділів, які використовуються керівними органами освіти для прийняття управлінських рішень, рейтингу вишів та здійснення громадського моніторингу перебігу вступної кампанії «Конкурс» тощо. До речі, з 2012 року в загальноосвітніх навчальних закладах також розпочався експеримент зі створення інформаційної системи управління освітою як підсистеми ЄДЕБО.

Збір статистичної інформації здійснюється і на регіональному рівні. Управління освіти і науки міських, обласних державних адміністрацій, з свого боку, подають до МОН України низку звітів та обов'язкових статистичних форм з узагальненими даними діяльності навчальних закладів області та іншу додаткову інформацію по окремих розділах. З 2009-2010 н.р. первинні та зведені звіти у форматі відповідно до програми автоматизованої системи обробки даних «Статобласть» надаються Департаменту ПТО на паперових та електронних носіях.

Не дивлячись на велику кількість звітних форм, існуюча модель статистичного моніторингу не забезпечує керівні органи освіти достатньо повною, своєчасною інформацією, що віддзеркалює стан системи освіти щодо здійснення ефективної освітньої політики, планування, прийняття управлінських рішень; не містить аналізу впливу на неї соціально-економічних умов середовища.

Відтак, форми статистичної звітності можуть бути інструментарієм моніторингу якості освіти на усіх її рівнях, однак для цього показники звітності повинні спроститися і стати інформаційнішими щодо самої якості. Для забезпечення статистичною інформацією не лише національного рівня освіти, але й міжнародного, слід пришвидшити процес створення єдиної системи збору й аналізу освітньої статистики з обов'язковим урахуванням міжнародних індикаторів.

Моніторинг діяльності навчальних закладів та якості освіти, яку вони надають, здійснюється під час проведення державної атестації на підставі Постанови Кабінету Міністрів України «Про ліцензування, атестацію та акредитацію навчальних закладів». Він періодично проводиться з метою забезпечення реалізації єдиної державної політики у сфері дошкільної, загальної середньої та позашкільної освіти з 1996 року.

Чинний порядок основним завданням державної атестації визначає оцінювання реального стану організації та здійснення навчально-виховного процесу загальноосвітніми навчальними закладами (ЗНЗ), відповідності навчально-виховних досягнень учнів (вихованців) вимогам навчальних програм; умов роботи закладу та стану складових педагогічної системи (матеріально-технічна, науково-методична база, санітарно-гігієнічні норми тощо); якісного складу та професійної майстерності керівників та педагогічних працівників; ефективності управління навчальним закладом.

Програма оцінювання діяльності ЗНЗ містить 88 критеріїв. Лише три з них, що відносяться до розділу «Результативність навчально-виховного процесу», становлять показники результативної складової якості освіти, зокрема, результати навчальних досягнень учнів за підсумками семестрового та (або) річного оцінювання, та їх розбіжність з результатами проведених експертною комісією контрольних робіт.

Як і на рівні ЗСО складність процесу оцінювання діяльності дошкільних навчальних закладів (ДНЗ) під час їх атестації полягає в не виправдано великій кількості критеріїв (93), що охоплюють якість організації освітньо-виховного процесу, якість умов життєдіяльності дитини та містять показники якості інваріантної частини змісту освіти – рівень засвоєння дитиною ліній освітніх програм. Крім надмірної кількості показників програм атестації ЗНЗ та ДНЗ, є питання і щодо їх змісту. Так,

наприклад, частина експертів вважає, що ключовим показником якості дошкільної освіти є міра розвитку певних соціальних навичок дитини, а відтак чинні показники оцінювання не спроможні її виявити.

Найбільш формалізовано розробленими, на нашу думку, є процедури державного контролю якості у підсистемі вищої освіти. Для цього рівня освіти Постановою Кабінетом Міністрів України від 1 червня 1992 року № 303 встановлена основною процедура акредитації ВНЗ як інструмент забезпечення досягнення і підтримання ВНЗ високого рівня вищої освіти, стимулювання їх діяльності у напрямку докорінного поліпшення якості підготовки фахівців.

У всіх Положеннях про акредитацію ВНЗ, створених за цей час, зазначалися основні принципи, аналогічні освітньому моніторингу – періодичність і гласність; орієнтація на передові стандарти якості вищої освіти, що регулярно поновлюються; достовірність і об'єктивність експертизи діяльності ВНЗ, авторитетність і незалежність експертів. За результатами експертизи комісія разом з МОНУ зобов'язується інформувати громадськість про акредитацію ВНЗ та їх рейтинг.

Процес акредитації базується на зборі інформації щодо діяльності ВНЗ та якісних характеристик підготовки фахівців за переліком встановлених показників (нормативів), які постійно змінюються і доповнюються. Сьогодні усі державні вимоги до акредитації напряму підготовки (спеціальності) ВНЗ є критеріями, що визначають мінімальні нормативи забезпечення навчальних закладів науково-педагогічними та педагогічними кадрами, матеріально-технічною, навчально-методичною, інформаційною базою, якісних характеристик надання освітніх послуг, вимог до освітньої і наукової діяльності ВНЗ.

До якісних характеристик відносять умови забезпечення державної гарантії якості вищої освіти, результати освітньої діяльності, організацію наукової роботи. Результати освітньої діяльності (рівень підготовки фахівців) перевіряються з дисциплін усіх блоків навчального плану відповідного напрямку (спеціальності) за двома критеріями: загальна успішність і якість виконання контрольних робіт.

Хоча МОН України постійно наголошує, що удосконалення державної системи акредитації відбувається шляхом спрощення процедур, зміст низки прийнятих Положень про акредитацію і ліцензування ВНЗ і спеціальностей, свідчить про зворотне: процедури акредитації постійно бюрократизуються і одночасно супроводжуються встановленням нових значно суворіших вимог до якості вищої освіти.

Зокрема, так зване «спрощення» процедури акредитації у 2001 році призвело до заміни виконання студентами комплексних контрольних кваліфікаційних завдань (КККЗ), складених у відповідності до ОКХ ГСВО певних напрямів (спеціальностей), на заміри залишкових знань студентів у вигляді контрольних робіт з фундаментальних, гуманітарних та фахових дисциплін, які отримали назву комплексних (ККР). На наше глибоке переконання, впровадження ККР унеможливило встановлення реального рівня сформованості професійних компетентностей випускників, а відтак результати виконання ККР не можуть вважатися об'єктивними показниками і використовуватися для моніторингу результатів навчання студентів, на підставі яких приймається рішення про якість професійної підготовки.

В системі ПТО основними формами державного контролю виступають ліцензування освітніх послуг і атестації навчальних закладів. На жаль, ці процедури також здійснюються формально, без врахування і виділення корисної інформації щодо покращення якості ПТО, яка відноситься до основних вимог на ринку праці серед роботодавців. Громіздкою залишається програма оцінювання діяльності професійно-технічних навчальних закладів (ПТНЗ), що містить 67 критеріїв. Не зважаючи на це, МОН України рекомендує використовувати цю програму не лише під час атестаційної експертизи, але і для внутрішнього контролю або комплексних перевірок начальних закладів.

Ми є свідками неодноразових спроб удосконалення процедури акредитації вищої освіти. В Указі Президента України від 12.09.1995 року № 832/95 «Про основні напрями реформування вищої освіти України» перед МОНУ ставилося завдання створення інфраструктури акредитаційних центрів, Центру міжнародної акредитації, удосконалення основних критеріїв акредитації за рівнями підготовки фахівців (молодший спеціаліст, бакалавр, спеціаліст, магістр).

Автори проекту Концепції забезпечення якості вищої освіти України [3] запропонували низку заходів із удосконалення системи акредитації ВНЗ, напрямів і спеціальностей у ВНЗ та вищих професійних училищах, в тому числі впровадження механізмів громадсько-державного регулювання питань якості освіти; використання європейських стандартів та проходження міжнародної акредитації програм навчання; залучення роботодавців до процедур акредитації, впровадження систем моніторингу якості освіти; переміщення центру ваги в системі акредитації з кількісних на якісні показники тощо.

На жаль, більшість запропонованих змін й досі не реалізована. А тому чинна система ліцензування та акредитації залишається громіздкою, дещо заформалізованою, не дає прогностичної оцінки діяльності навчальних закладів, а головне – реального стану професійної підготовки фахівців, і потребує подальшої модернізації. Як свідчить європейський досвід, найбільш дієвим є шлях залучення бенефіціарів до процедури оцінювання якості освіти. Крім цього доцільно розділити функції оцінювання якості освіти і визнання державою спроможності навчального закладу проваджувати освітні послуги, сприяти утворенню незалежних агенцій оцінювання якості освіти.

У проміжках між атестаціями та акредитаціями забезпечення реалізації державної політики у сфері освіти в Україні відбувається шляхом здійснення державного нагляду (контролю) за діяльністю навчальних закладів незалежно від їх підпорядкування і форми власності Державною інспекцією навчальних закладів (ДІНЗ). Інспектування є найстарішим елементом системи державного контролю в освіті, про його систематичне проведення в вищих інженерно-промислових закладах Харкова, Києва, Катеринослава, що територіально входили на той час до складу імперської Росії, йдеться в дослідженні В.М. Тарасової, присвяченому становленню вищої інженерної школи останньої чверті XVIII – 1917 р. [4].

Процес державного інспектування навчальних закладів усіх типів та рівнів акредитації полягає у зборі інформації про діяльність закладу з метою виявлення порушень вимог законодавства щодо надання освітніх послуг і державних стандартів освіти та запобігання таким порушенням. Розроблені Типові програми для проведення комплексних і вибіркового (тематичних) перевірок навчальних закладів містить перелік питань, що за змістом відповідають основним завданням діяльності навчальних закладів згідно із чинним законодавством.

Розділи програм інспектування навчальних закладів, що характеризують результативну складову якості освіти, містять незначну кількість показників. Так, наприклад, у програмі інспектування ЗНЗ з 44 показників якісних лише сім. Решта питань присвячені процесуальній складовій якості освіти. Громіздкою залишається Типова програма інспектування ПТНЗ, в якій не здійснено декомпозицію переліку питань комплексних перевірок ПТНЗ до системи чітких критеріїв та індикаторів, що легко вимірюються.

Програма комплексної перевірки діяльності ВНЗ націлена лише на забезпеченні умов освітньої діяльності і не містить якісних показників. Позитивним є факт оприлюднення програм інспектування ВНЗ I-IV рівнів акредитації, розроблених ДІНЗ, оскільки така інформація довгі роки вважалася службовою і не була доступною для навчальних закладів.

Отже, мусимо визнати, хоча процедура збору інформативних даних Державною інспекцією займає значну кількість часу та потребує затрат людських і фінансових ресурсів, однак не дозволяє отримати оперативну релевантну інформацію для визначення реального стану і тенденцій змін кількісних та особливо якісних параметрів систем освіти, кількісно виявити тенденції розвитку навчального закладу; вносить у процедуру перевірки суб'єктивізм, певну закритість інформації до різних груп споживачів.

Не випадково на практиці відношення керівників навчальних закладів до чисельних різноманітних контрольних заходів з боку держави в умовах впровадження величезної кількості освітніх інновацій та неузгодженості їх з застарілою нормативною базою вкрай негативне. Відтак Національна стратегія розвитку освіти в Україні проголошує подолання бюрократизації в системі управління, упорядкування перевірок та звітності навчальних закладів як механізм реформування освіти [5].

Безумовно, сучасним елементом моніторингу якості загальної середньої освіти на державному рівні є зовнішнє незалежне оцінювання (ЗНО) навчальних досягнень учнів загальноосвітньої школи, яке проводиться в країні Українським центром оцінювання якості освіти (УЦОЯО) на постійній основі з 2008 року.

Не вдаючись у деталі його організації, хочемо зазначити, що актуальними є факт зарахування результатів ЗНО навчальних досягнень випускників ЗНЗ в Україні в якості вступного випробування до ВНЗ і питання вибору критеріїв, що оцінюються як вхідні ресурси абітурієнта для його успішного навчання у ВНЗ. Такими критеріями в існуючій вітчизняній системі ЗНО є результати навчання випускника ЗНЗ із основних шкільних предметів. Ми підтримуємо думку науковців, що система критеріїв добору до університетів не характеризує якостей особистості, які визначають її здатність до отримання вищої освіти, а тому пропонують запровадження поряд з предметним тестуванням оцінювання здатності абітурієнта до продовження навчання у ВНЗ – так званого тесту загальної навчальної компетентності.

З року в рік набуває вагомості громадське спостереження за проведенням ЗНО, що здійснюється представники громадських організацій, засобами масової інформації, батьківськими комітетами, що дозволяє стверджувати про демократизацію управління освітою в Україні [6]. Щорічно УЦОЯО видає

офіційні звіти за підсумками ЗНО, розміщує повну інформацію на своєму сайті, що робить її доступною для широких верств населення. У педагогічній пресі з'являються чисельні публікації, аналітичні узагальнення вітчизняних та зарубіжних фахівців, розгортаються дискусії, однак низка проблем, що виявляється ЗНО, не вирішується в повному обсязі [7].

Ще одним сучасним засобом моніторингу можна вважати ранжування навчальних закладів у сфері ЗСО, ПТО та вищої освіти. У вітчизняній системі загальної середньої освіти воно здійснюється в рамках реалізації Програми економічних реформ на 2010-2014 роки «Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава» і поки лише обговорюються освітянською спільнотою.

В той же час чисельні рейтинги ВНЗ публікуються у країні впродовж останніх десяти років. Зупинимося лише на декількох. Так рейтинг ВНЗ, який складає МОН України на базі статистичної звітності та затверджених критеріїв оцінювання діяльності закладів в ЄДЕБО, використовується останні декілька років для розміщення державного замовлення на підготовку фахівців у державних ВНЗ на конкурсній основі.

Інший рейтинг «200 кращих ВНЗ України» публікується в країні уже восьмий рік. Він будується на трьох показниках, один з них – якість освіти. При визначенні цього показника використовується експертне оцінювання якості підготовки випускників вишів представниками роботодавців і академічного співтовариства. Оцінювання проводиться за такими критеріями: рівень базової, загальноосвітньої фахової підготовки студентів, рівень практичного володіння інформаційними технологіями, затребуваність випускників ВНЗ ринком праці.

І хоча думка освітян щодо об'єктивності різних рейтингів різниться, рейтингова програма оцінювання та її система показників і критеріїв вимагає подальшого доопрацювання, ми переконані, що нова форма зворотного зв'язку з ринком праці шляхом моніторингу задоволеності роботодавців, громадянського суспільства рівнем професійної підготовки випускників ВНЗ, може прийти на зміну старим малоефективним формам державного нагляду за діяльністю ВНЗ.

Дієвим засобом отримання об'єктивної інформації про стан освіти та розроблення стратегій її розвитку є моніторингові дослідження окремих об'єктів освіти. Найбільша кількість таких робіт відбувається у сфері ЗСО, яку координує Державна наукова установа Інститут інноваційних технологій та змісту освіти МОН України. Крім цього зовнішній моніторинг здійснюють незалежні спеціальні установи, наприклад, Центр освітнього моніторингу, Центр тестових технологій і моніторингу якості освіти тощо.

Система моніторингу якості освіти на регіональному рівні виявляється в оцінюванні системи освіти регіону (області, району, міста). Сьогодні відомі успішно реалізовані окремі регіональні програми моніторингових досліджень в декількох областях України. На регіональному рівні моніторингова діяльність здійснюється структурними підрозділами ЗНО та моніторингу якості освіти УЦОЯО, що функціонують в усіх обласних центрах, обласними інститутами післядипломної педагогічної освіти та обласними управліннями освіти.

На локальному рівні проблема створення внутрішньої системи моніторингу якості освіти багатоаспектна, залежить від рівня навчального закладу, його місії, особливостей організаційної культури закладу, відтак повинно виступати окремим науковим дослідженням [8].

До світової практики міжнародних порівняльних досліджень Україна приєдналася у 2007 за програмою TIMSS, що дозволило встановити реальний рівень якості вітчизняної загальної середньої освіти. Подальша участь нашої держави у міжнародних порівняльних моніторингових дослідженнях якості освіти TIMSS, PISA, PIRLS запланована у багатьох директивних документах, що має сприяти інтеграції нашої освіти в європейський і світовий освітній простір.

Висновки. В Україні розпочата робота з формування системи моніторингу якості освіти. Однак стверджувати про існування цілісної системи моніторингу якості освіти в Україні сьогодні рано, оскільки запроваджені окремі нові елементи системи, ступінь розробки яких різниться, решта – залишаються атрибутами старої радянської освітньої системи.

Не дивлячись на зростання кількості дослідницьких робіт вітчизняних педагогів, певні кроки країни щодо створення елементів підсистем моніторингу якості загальної середньої, дошкільної, професійно-технічної та вищої освіти, говорити про функціонування їх на усіх управлінських рівнях як єдиного цілого не можливо, оскільки існуючі елементи не гармонізовані між собою, містять системи показників і критеріїв, які не дозволяють адекватно оцінити стан і якість освіти; результати моніторингу не використовуються для коригування та перспективного планування розвитку освіти, доступ до окремих з них зацікавлених сторін обмежений тощо.

Відтак, нагальною проблемою усіх підсистем вітчизняної освіти є впровадження сучасної моделі статистичного моніторингу на усіх освітніх рівнях з метою розвитку інформаційного забезпечення управління освітою і реального статистичного обміну між суб'єктами освіти.

Серед основних напрямів подальшого формування моніторингу якості освіти як єдиної системи є: інституціональний розвиток системи та її елементів на усіх організаційних рівнях; усунення дублювання моніторингових процедур у різних процесах державного контролю в освіті, їх скорочення і спрощення; розробка інструментарію – єдиної системи індикаторів для визначення стану й тенденцій змін кількісних і якісних параметрів в рамках підсистем освіти з урахуванням європейського досвіду; забезпечення спадковості моніторингу якості освіти шляхом використання результатів моніторингової діяльності попереднього освітнього рівня для потреб вищого тощо.

Література

1. Концепція створення та функціонування Національної системи моніторингу якості освіти України (за структурою Кабінету Міністрів України). 2013 [Текст] [Електронний ресурс] Режим доступу: iitzo.gov.ua/.../130320-ENQAS_Ukraine_за_ст. (дата звернення 21.02.2014 року) – заголовок з екрану.
2. Постанова Кабінету Міністрів України від 14 грудня 2011 року №1283 «Про затвердження Порядку проведення моніторингу та оцінки якості освіти» [Текст] [Електронний ресурс] Режим доступу: [zakon.rada.gov.ua/laws/show/1283-2011-п.](http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1283-2011-п) (дата звернення 08.08.2013).
3. Концепція забезпечення якості вищої освіти України [Текст]. [Електронний ресурс]. Режим доступу: dovira.eu/images/QA_concept_Final.pdf. (дата звернення 08.06.2014 р.) – заголовок з екрану.
4. Тарасова В.Н. Высшая инженерная школа в России, последняя четверть XVIII – 1917: Дис... докт. истор.наук. – М., 2000. – 577 с.
5. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року. Указ Президента України від 25 червня 2013 року № 344/2013 [Текст] [Електронний ресурс] Режим доступу: <http://www.president.gov.ua/ru/documents/15828.html>. (Дата звернення 20.07.2013) – заголовок з екрану.
6. Біла книга національної освіти України / Акад. пед. наук України; за ред. В. Г. Кременя. – К., 2009. – 376 с.
7. Аналітична доповідь про стан моніторингу якості освіти в Україні / МБО «Центр тестових технологій і моніторингу якості освіти» [І.І. Бабін, Л.М. Гриневич, І.Л. Лікарчук та ін.]; За заг. ред.. І.Л. Лікарчука. – К.: МБО «Центр тестових технологій і моніторингу якості освіти»: Х.: Факт, 2011. – 96 с.
8. Моніторинг якості навчального процесу у вищому закладі освіти : монографія / М.Є. Скиба, С.Г. Костогриз, Г.В. Красильникова. – Хмельницький : ХНУ, 2009. – 219 с.